

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2022. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.43>

УДК 336.64

Л. В. Юрчишена,

к. е. н., доцент кафедри фінансів і банківської справи, Донецького національного університету імені Василя Стуса

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5904-0758>

І. В. Каплунська,

магістр з фінансів, банківської справи та страхування, Донецького національного університету імені Василя Стуса

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7743-1218>

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

L. Yurchishena,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Banking, Vasyl' Stus Donetsk National University

I. Kaplunska,

Master of Finance, Banking and Insurance, Vasyl' Stus Donetsk National University

CONCEPTUAL APPROACH TO ENSURING THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

У статті досліджено сутність категорії фінансова стійкість. Запропоновано з власне розуміння поняття «фінансова стійкість підприємства» як комплексна інтегральна характеристика фінансового стану підприємства, його спроможність мобілізувати фінансові ресурси під впливом

зовнішніх та внутрішніх факторів в умовах мінливого ризику для здійснення підприємницької діяльності, здатність формувати позитивні фінансові результати та збільшувати сукупну вартість бізнесу.

Встановлено, що політика управління фінансовою стійкістю є сукупністю дій управлінського персоналу підприємства, яка представляє собою забезпеченість стійкості фінансового стану компанії в майбутній перспективі за рахунок того, що є висока частка власного капіталу в загальній структурі джерел фінансових ресурсів. Розроблено концепцію забезпечення фінансовою стійкістю підприємства, метою якої є оптимізація структури капіталу для забезпечення достатнього рівня ліквідності й платоспроможності, зростання показників ефективності діяльності в умовах прийняттого рівня ризику та забезпечення сталого функціонування для забезпечення поточної та стратегічної фінансової стійкості підприємства. Концепція сприятиме реалізації оперативних, координаційних, а також контрольних функцій управління фінансовою стійкістю.

The article examines the essence of the financial stability category. The concept of "financial stability of an enterprise" is proposed from its own understanding - it is a complex integral characteristic of the financial state of an enterprise, which shows the ability to mobilize financial resources under the influence of external and internal environmental factors, in conditions of minimal risk for the implementation of entrepreneurial activities, to form positive financial results and increase the total business value.

It was established that the financial stability management policy is a set of actions of the company's management personnel, which represents the assurance of the stability of the company's financial condition in the future due to the fact that there is a high share of equity capital in the overall structure of sources of financial resources. In addition, it was investigated that the selected provisions and conceptual principles contribute to the implementation of the operational part (the ratio of

incoming and outgoing flows of funds as a result of financial and economic activity), the coordination part (analysis of the need for financial resources and their structure depending on the sources of attraction, optimization of the capital structure), as well as control measures for determining the profitability of capital, financial leverage, liquidity and solvency, analysis of the efficiency and effectiveness of spending funds) of the FSP management functions.

To ensure the financial stability, the concept of managing the financial stability of the enterprise was developed. It was determined that conceptual provisions and principles have a direct impact on the implementation of operational, coordination, and control functions of managing the financial stability of the enterprise. The proposed concept of improving the management of the financial stability of enterprises will contribute to the implementation of operational, coordination, and control functions of the management of the financial stability of the enterprise, which in the future will allow to be a competitive and profitable enterprise.

Ключові слова: *фінансова стійкість, управління, підприємство, ефективність, концепція.*

Key words: *financial stability, management, enterprise, efficiency, concept.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Найважливішою характеристикою фінансової складової діяльності підприємства є його фінансова стійкість. За наявності абсолютної фінансової стійкості у підприємства є перевага над іншими підприємствами тієї ж сфери у отриманні кредиту, у виборі постачальників, залученні інвестицій, підтримці певного рівня ділової активності.

Першочергова роль аналізу фінансової стійкості полягає у тому, щоб вчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності підприємства. Необхідно розібратися в структурі розподілу активів і пасивів і знайти резерви

для поліпшення фінансового стану підприємства. Таким чином, оцінка фінансової стійкості підприємства є одним із найважливіших етапів аналізу фінансового стану підприємства.

Сьогодні фінансова стійкість підприємств має велике значення для економічного розвитку країни. Одним з ключових факторів є прийняття єдиної методики оцінки фінансової стійкості підприємства. Це особливо важливо в умовах кризових явищ в економіці всього світу і необхідності забезпечення достовірною інформацією всіх учасників фінансового ринку. Саме тому управління фінансовою стійкістю є актуальним та важливим питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретичні аспекти фінансової стійкості підприємств розглядалися у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких як: Omeri K., Saungweme M., Zabolotnyu S., Wasilewski M., Масленніков Є., Стрішенез О., Бугай В., Резанов Е., Козлова О., Шаульська Л., Наумова М. та інших.

Питання пріоритетних напрямів щодо управління фінансовою стійкістю підприємств також неодноразово висвітлювалися в науковій літературі, проте враховуючи глобалізаційні процеси та світові економічні зрушення дане питання потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка концепції забезпечення фінансової стійкості підприємства, визначення її основних компонентів та подальший розвиток трактування сутності «фінансова стійкість підприємства».

Виклад основного матеріалу. Проблематика забезпечення фінансової стійкості підприємств є досить багатогранною і розкривається вченими з різних сторін, що породжує неоднозначність підходів до трактування даного поняття та породжує різні позиції вчених щодо причинно-наслідкових зв'язків, що обумовлюють її порушення. Стійкість бізнесу була випробувана вагомим форс-мажорним чинником зовнішнього середовища – Covid-19, проте підприємства із сталою фінансовою стійкістю та гнучкими методами управління зуміли

вистояти, а деякі навіть вийти на нові ринки. Наступним форс-мажором для українських підприємств є війна, яка випробовує не лише поточну фінансову стійкість, а й стратегічну, як буферний-запас в умовах війни.

Серед вчених не існує єдиного визначення поняття «фінансова стійкість». Фінансову стійкість через призму фінансової спроможності досліджує Omeri [1], зазначаючи, що в умовах кризи і створення додаткових можливостей менеджмент має гнучко підходити до перерозподілу ресурсів. Saungweme [2] розглядає здатність підтримувати фінансову стійкість шляхом диверсифікації доходів; такого ж підходу притримано і попередніх працях [3], виокремлено критерії фінансової стійкості, що пов'язані із ресурсними показниками, здатністю створювати ціннісні пропозиції для генерування грошових потоків суб'єкта господарювання та формування позитивного фінансового результату.

Zabolotnyy S., Wasilewski M. [4] визначають концептуальний підхід до фінансової стійкості в основі якого закладено здатність менеджерів підприємства балансувати між ризиком і прибутком, визначено неоднозначність впливу факторів вартості та платоспроможності на забезпечення фінансової стійкості. При цьому дослідниками було виявлено позитивний вплив балансування комбінації факторів на рівень фінансової стійкості. Факторного підходу до управління фінансової стійкості дотримувався також Масленніков Є.І. [5], при цьому виокремлював інтеграційні, адміністративні, виробничі та інноваційні чинники.

Стрішенер О. визначає фінансову стійкість як узагальнюючий показник оцінки [6], що формується під впливом сукупності факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, свідчить про плато- і кредитоспроможність підприємства, в умовах зростання капіталу та мінімальному ризику [6].

Конкурентні переваги підприємства через призму фінансової стійкості розглядають Бугай В.З., Резанов Е.О. [7], визначають її як стан, що досягається через здатність маневрувати грошовими коштами для забезпечення безперервності виробництва та покриття фінансових зобов'язань.

Багатогранність підходів до сутності поняття «фінансова стійкість» та дослідження його з різних позицій потребує обґрунтування власного розуміння поняття як комплексна інтегральна характеристика фінансового стану підприємства, його спроможність мобілізувати фінансові ресурси під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів в умовах мінливого ризику для здійснення підприємницької діяльності, здатність формувати позитивні фінансові результати та збільшувати сукупну вартість бізнесу.

Оцінка ступеня ФСП базується на розрахунку системи варіативних наборів коефіцієнтів, що дозволяють оцінювати як рівень індикатора ФСП, так і потенціал, визначати ресурси задля його зміцнення, що дасть можливість сформувати стратегічні напрямки розвитку бізнесу.

Фінансова стійкість дозволяє підприємству повноцінно виконувати економічні функції, пов'язані із залученням капіталу, здійсненням його розподілу та цільового використання в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності. Зберегти фінансову стабільність можливо лише завдяки ефективній та дієвій системі саморегуляції. Така система повинна характеризуватися можливістю усунення відхилень від прийнятих підприємством стандартів у потрібний спосіб, у потрібний час і з найменшими витратами [8].

Для збереження або підвищення фінансової стійкості підприємства необхідно постійно оцінювати вплив чинників, що обумовлюють зміну його рівня, виявляти позитивні та негативні тенденції розвитку.

Наявність потенціалу фінансової стійкості суб'єкта господарювання [9] в умовах фінансової кризи, що обумовлена чинниками зовнішнього середовища, руйнівними наслідками для бізнесу в період Covid-19 та їх посиленням у зв'язку з активними бойовими діями в Україні є індикатором стійкості, здатністю підтримувати бізнес-активність та конкурувати в умовах невизначеності. Зазначені аспекти посилюють проблематику дослідження.

Політика управління ФСП є сукупністю дій управлінського персоналу компанії, яка представляє собою забезпеченість стійкості фінансового стану

компанії в майбутній перспективі за рахунок того, що є висока частка власного капіталу в загальній структурі джерел фінансових ресурсів.

Управління ФСП направлене на те, щоб вирішувати в більшій мірі короткострокові проблеми. У таких умовах поширена зміна завдань, пріоритетних напрямків діяльності, рішень, наслідок представлений недосконалістю структури показників ФСП, зниженням її рівня. Саме тому у компанії необхідно надати перевагу стратегічному управлінню ФСП.

Для забезпечення фінансової стійкості, підприємству необхідно створювати власну концепцію.

Концепція управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах кризи має виходити з наступних положень:

1. Мультиплікативний ефект досягнутих результатів компанії має прояв у тому, що посилюється ефект фінансового важеля, якісних змін фінансових відносин та структури джерел фінансування компаній.

2. Структуру елементів системи УФСП визначає рівень розвитку певних інтегруючих чинників, що включає організаційні, інституційні та інформаційні та зумовлює зв'язок компанії з кредитно-банківською, податковою сферою, державними та муніципальними фінансами та іншими економічними суб'єктами спільними фінансовими відносинами щодо акумуляції та розподілення фінансових ресурсів, соціально інтегруючи їх у вигляді інституцій, організацій та інформації.

3. Фінансове середовище має суттєвий вплив на ФСП, а остання – на взаємні багатосторонні ділові зв'язки підприємств із суб'єктами фінансових відносин, на кількісний та якісний склад фінансових ресурсів. З однієї сторони, через сильний вплив екзогенних чинників, які гальмують зростання фінансових результатів, підприємствами відчувається гостра нестача фінансових ресурсів, з іншої сторони, через брак фінансових ресурсів зовнішнє середовище є вкрай несприятливим, в чому є причина погіршення стану окремих суб'єктів господарювання.

4. Доцільно будувати УФСП, враховуючи:

- вибір показників ефективності, яких необхідно досягти, щоб забезпечити певний рівень ФСП;
- виявлення зовнішніх і внутрішніх чинників, що мають вплив на ФСП, з визначенням їх пріоритетів;
- аналіз кількісних показників, якими характеризуються чинники ФСП.

5. Розвиток компанії лише у межах власних ресурсів майже неможливе, для розширення фінансових можливостей необхідно залучати додаткові позикові кошти, тому управління формуванням позикового капіталу - один із найважливіших функціональних напрямів регулювання фінансів.

Вибір джерел боргового фінансування та стратегії його залучення визначають основні принципи та механізми організації потоків підприємства.

Ефективність та гнучкість управління процесом формування позикових ресурсів створюють оптимальну фінансову структуру капіталу компанії та забезпечують ФСП.

Використовуючи ресурсно-управлінський підхід до УФСП, можна наголосити на залежності ефективності використання позикових ресурсів від якості управління компанією, що дає можливість створити основу для ефективного управління створенням позичкових ресурсів.

6. Ефективність податкового планування істотно впливає на рівень ФСП. Вищевказане визначено необхідністю вивчення УФСП у контексті прийняття податкових рішень, зокрема оцінити вплив податкової оптимізації (основа податкового планування) на показники ФСП за рахунок зниження податкової бази від податку на прибуток та нерухомість, зниження податків, що потрапляють «у собівартість», оптимізація інших податків.

Вибрані положення та концептуальні принципи сприяють здійсненню оперативної частини (співвідношення вхідних та вихідних потоків коштів у результаті фінансово-господарської діяльності), координаційної частини (аналіз

потреби у фінансових ресурсах та їх структура в залежності від джерел залучення, оптимізації структури капіталу), а також контрольні заходи визначення рентабельності капіталу, фінансового важеля, ліквідності та платоспроможності, аналіз ефективності та результативності витрачання коштів) функцій управління ФСП.

Так, основні положення концепції згруповано на рис. 1.

Рис. 1. Основні положення концепції управління фінансовою стійкістю підприємств

Джерело: складено авторами самостійно

На основі цих положень розроблено відповідну концепцію щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємств (рис. 2.)

Дані рис. 2 свідчать, що задля ефективного управління фінансовою стійкістю необхідно сформулювати мету, поставити завдання та визначити засоби та відповідні методи досягнення мети. Вся вказана сукупність і формує концепцію вдосконалення забезпечення фінансовою стійкістю підприємств.

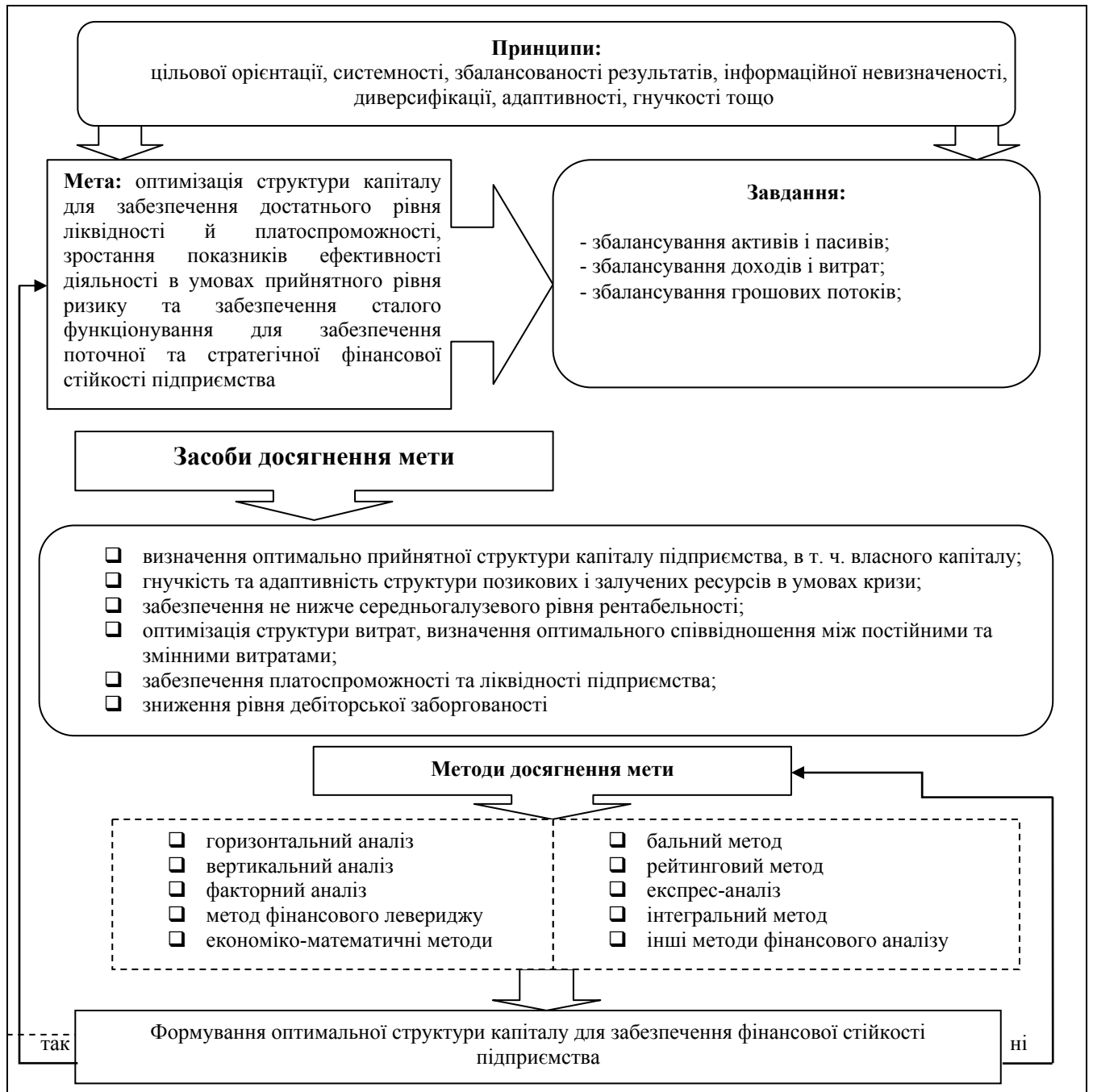

Рис. 2. Концепція вдосконалення забезпечення фінансовою стійкістю підприємств

Джерело: складено авторами самостійно

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. За результатами критичного погляду на наявні підходи до сутності поняття фінансова стійкість підприємства, набуло подальшого розвитку трактування сутності фінансової стійкості підприємства, розроблено концепцію вдосконалення забезпечення фінансовою стійкістю підприємств,

метою якої є оптимізація структури капіталу для забезпечення достатнього рівня ліквідності й платоспроможності, зростання показників ефективності діяльності в умовах прийняттого рівня ризику та забезпечення сталого функціонування для забезпечення поточної та стратегічної фінансової стійкості підприємства. Для досягнення поставленої мети визначено принципи на яких базується концепція, завдання та методи їх досягнення. В подальших дослідженнях планується здійснити практичну апробацію запропонованого підходу, визначити критерії та межі досягнення фінансової стійкості підприємства.

Література

1. Omeri K. L. Factors influencing the sustainability of Non-governmental organizations: A survey of NGOs in Nakuru County, Kenya. *Journal of Economics, Commerce and Management*, 2015. 3 (9), pp. 704-744.
2. Saungweme M. Factors influencing financial sustainability of local NGOs: The case of Zimbabwe (Doctoral dissertation, Stellenbosch: Stellenbosch University). 2014.
3. Юрчишена Л. Теоретичні засади фінансової стійкості університетів. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 1. С. 22-37. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.01.022>.
4. Zabolotnyy S, Wasilewski M. The Concept of Financial Sustainability Measurement: A Case of Food Companies from Northern Europe. *Sustainability*. 2019. 11(18):5139. DOI: <https://doi.org/10.3390/su11185139>
5. Масленніков Є. І. Механізм управління фінансовою стійкістю промислового підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_47
6. Стрішенез О. 2018. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства. *Економічний часопис Волинського національного університету*

імені Лесі Українки. 2018. № 3, 15. С. 58-65. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2018-03-58-65>

7. Бугай В. З., Резанов Е. О. Основні напрями збереження фінансової стійкості підприємства в умовах кризи. *Економічний простір*, 2019. №142, С. 112-122. URL: <http://www.prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/55>

8. Козлова О. С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 914-918.

9. Yurchyshena L., Shaulska L., Naumova M. Using R programming language to cluster of universities based on sustainability potential. 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, SLOVAKIA, 26-28 September 2022.

References

1. Omeri, K.L. (2015), “Factors influencing the sustainability of Non-governmental organizations: A survey of NGOs in Nakuru County, Kenya”, *Journal of Economics, Commerce and Management*, vol. 3 (9), pp. 704-744.

2. Saungweme, M. (2014), “Factors influencing financial sustainability of local NGOs: The case of Zimbabwe”, Doctoral dissertation, Stellenbosch University), Stellenbosch, South Africa.

3. Yurchyshena, L. (2022), “Theoretical principles of financial sustainability of universities”, *Visnyk ekonomiky*, vol. 1, pp. 22-37.

4. Zabolotnyy, S. and Wasilewski, M. (201), “The Concept of Financial Sustainability Measurement: A Case of Food Companies from Northern Europe”, *Sustainability*, vol. 11(18):5139.

5. Maslennikov, Ye.I. (2015), “Mechanism of management financial stability of industrial enterprises”, *Efektivna ekonomika*, vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_47 (Accessed 30 Nov 2022).

6. Strishenez, O. (2018), “Analytical review of the financial stability of the enterprise”, *Ekonomichnyj chasopys Volyns'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 3, 15, pp. 58-65.
7. Buhaj, V.Z. and Riezanov, E.O. (2019), “The main directions of maintaining the financial stability of the enterprise in crisis conditions”, *Ekonomichnyj prosti*, vol. 142, pp. 112-122.
8. Kozlova, O.S. (2017), “Methodology for assessing the financial stability of the enterprise”, *Molodyj vchenyj*, vol. 10, pp. 914-918.
9. Yurchyshena L. Shaulska L. and Naumova, M. (2022), “Using R programming language to cluster of universities based on sustainability potential”, 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, Spišská Kapitula, Slovakia.

Стаття надійшла до редакції 08.12.2022 р.